

УДК 377.091.12:005.963:[159:005.336.2]

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Володимир Калошин

Реферат

Педагогічна професія є однією з професій, для якої діє принцип «світяти іншим – згораєш сам». Перевантаження психіки трапляється часто і педагогам доводиться від нього захищатися.

За даними всесвітньої психіатричної спілки, майже у кожного педагога трапляються психічні розлади та моральні виснаження.

До 80% педагогів перебувають у досить напруженому стані, що вкрай негативно впливає на їхнє здоров'я, відносини з учнями, ефективність навчально-виховного процесу.

Саме тому емоційна стійкість педагога є важливим показником його професійної придатності. Результати проведених досліджень свідчать, що 10% педагогів мають високу емоційну стійкість, 45% – достатню, 45% – низький рівень емоційної стійкості. Такий рівень емоційного стану педагогів призводить до істотних негативних наслідків як у життєдіяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, так і його якості.

Отримані результати дають підставу зробити висновок щодо необхідності організації спеціальної підготовки педагогів з метою формування у них навичок управління своєю психікою, позитивним мисленням, уміння діяти в критичних ситуаціях, а також оцінки їх емоційної стійкості.

Аналіз навчальних посібників, які стосуються професійного удосконалення педагогів навчальних закладів професійно-технічної освіти, свідчить про відсутність матеріалів про формування у них компетентності щодо управління своїм психічним станом, особливо в критичних ситуаціях.

Саме тому важливим є пошук напрямів професійного вдосконалення викладачів та майстрів виробничого навчання, що сприяли б вирішенню цієї проблеми.

Проведені дослідження свідчать, що до них апріорно можна включити наступні:

- адаптація викладача до професійної діяльності;
- формування у викладача мотивації до педагогічної діяльності;
- формування навичок адекватно діяти в критичних педагогічних ситуаціях, управляти психічним станом;
- професійне самовдосконалення щодо емоційної стійкості.

Ключові слова: емоційна стійкість, емоційний інтелект, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Новий зміст і завдання сучасної системи освіти вимагають особливої уваги до особистості педагога професійно-технічної

освіти (далі – ПТО) – ключової постаті у формуванні особистості учнів ПТНЗ. Професія педагога має свою специфіку, яка полягає в тому, що він працює з Людиною, а отже, його власна особистість є могутнім «робочим інструментом» і чим досконаліший цей інструмент, тим успішніший професійний результат. Таким чином, саме в педагогічній професії особисте удосконалення є неодмінною умовою досягнення високих результатів [1, с. 88].

Особливо гостро стоїть питання підвищення кваліфікації педагогів, які здійснюють навчання з професійно-теоретичної, професійно-практичної та загальнопрофесійної підготовки, адже саме ці педагогічні працівники формуються з 3-х основних категорій:

«виробничники», які володіють професійним компонентом, стажем виробничої практики, але не мають педагогічних навичок, методичного досвіду, комунікативного практикуму;

викладачі прикладних наук, які мають серйозну теоретичну підготовку, педагогічний практикум, методичний досвід, але не володіють практичними професійними навичками, не мають первинної професійної підготовки з конкретної професії;

випускники ПТНЗ, які закінчили ПТНЗ, отримавши профільну професійну підготовку, але не мають досвіду – ні педагогічного, ні виробничого, а також методичної та психолого-педагогічної підготовки [2, с. 70].

На жаль, не всі викладачі й майстри виробничого навчання обізнані, володіють сучасними методами викладання та можуть організувати навчально-виховний процес так, як цього потребує час [3, с. 52].

Але ж педагог повинен вільно орієнтуватися в науково-інформаційному просторі, постійно збагачувати свої предметні, методичні, психологічні знання, розширювати свій кругозір. Саме тому одним з основних завдань розбудови сучасної системи освіти в Україні є забезпечення професійного розвитку й удосконалення педагогічних працівників упродовж усієї їхньої професійної діяльності. Враховуючи особливості цієї діяльності, що за змістом і суттю є творчою, важливо підкреслити, що розвиток особистості педагога є неодмінною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму.

Висвітленню проблеми становлення професіоналізму майбутнього педагога присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів: Ю. Зеєра, Є. Климова, Н. Кузьміної, М. Маркової, В. Семиченко, В. Сластьоніна та ін. Розробленням змісту, форм і методів формування педагогічних умінь та навичок у контексті професійної підготовки займалися С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, Л. Сірін; розвитком особистості педагога – Г. Балл, І. Бех, В. Моляко, В. Рибалко. Вирішенню проблем підготовки до різних видів діяльності присвятили свої дослідження Н. Кічук, З. Курлянд, Н. Нагорна, О. Пехота, С. Сисоєва; педагогічної майстерності педагога – А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Зязюн, В. Семиченко, Н. Тарасевич.

До актуальних проблем належать розвиток і збагачення творчого потенціалу педагога впродовж його професійної кар'єри. Дана проблема набуває особливого значення, оскільки об'єктивно високий рівень професіоналізму педагогічних працівників може бути забезпечений тільки за умови безперервного професійного навчання та самовдосконалення, що здійснюється в межах системи післядипломної педагогічної освіти й засобами самоосвіти.

Саме тому кожен педагог повинен планувати траєкторію свого подальшого особистісно-професійного росту, а завдання адміністрації навчального закладу полягає у створенні таких умов, які б сприяли цьому саморозвитку.

Дослідження соціально-психологічних проблем з управління навчальним закладом показують, що в стимулюванні професійного удосконалення педагогів основна роль належить самоосвіті педагогічного працівника [4, с. 31].

Отже, немає сумніву, що педагог є фігурою, яка потребує особливої уваги. Там, де його місце займають професійно невідгодувані люди, страждають насамперед учні. Це потребує від суспільства створення таких умов, щоб серед викладачів, майстрів і вихователів були люди, які інтелектуально і морально готові до роботи з молоддю. Тільки творчо розвинутий педагог може виховати такого ж учня, тому особливу увагу треба приділяти активізації професійного й індивідуального самовизначення педагога, його саморозвитку, а також розвитку його професійного і творчого потенціалів.

Але вирішенню цього завдання не сприяє позиція суспільства, що тримає педагога мало не на найнижчому соціальному рівні, вважає його професію не значущою. Не дивно, що педагогічний корпус поповнюється недостатньо інтелектуальними і духовними особистостями [5, с. 47].

Результати соціологічних досліджень, проведених в одному з обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, свідчать про неблагополуччя на педагогічній ниві. Так, із 135-ти педагогів-курсантів на запитання «Чи є ви активним учасником змін, що відбуваються в освіті?» 75% дали негативну оцінку. Із 57-ми педагогів лише 2 дали позитивну оцінку на питання «Чи є ви педагогом-професіоналом?». Лише 15% педагогів працює на високому творчому рівні. Частина педагогів порівнює свою професійну діяльність із працею Сізіфа. За покликанням у Житомирському педагогічному університеті навчається лише 12% майбутніх педагогів [6, с. 289].

Актуальність проблеми управління процесом професійного зростання педагогів навчальних закладів підтверджено Законами України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.), Державною програмою «Вчитель» (2002 р.).

У цілому, стратегічною метою системи фахового зростання педагогічних працівників ПТО є забезпечення умов для їхнього

безперервного професійного розвитку і саморозвитку, формування відповідних потреб. Вона може бути досягнута шляхом реалізації низки тактичних цілей:

- розроблення й запровадження соціальних мотивацій актуалізації потреби в безперервному підвищенні професіоналізму всіх категорій педагогічних працівників;

- створення умов для утримання фахівців у сфері педагогічної діяльності;

- розвиток післядипломної педагогічної освіти, включаючи періодичне підвищення кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання, розроблення засад і технологій навчання;

- підвищення уваги до проблем персонального розвитку педагогічних працівників, насамперед до тих змін, що відбуваються в процесі професійної діяльності, створення умов для оптимізації і гармонізації тенденцій професійного вдосконалення [7, с. 168].

Урахування цих складових є надійною гарантією підвищення ефективності навчально-виховного та навчально-виробничого процесу в навчальних закладах ПТО.

Підвищення професійної підготовки педагога ПТО відбувається за різними напрямками: очне та заочне навчання в закладах післядипломної освіти, курси підвищення кваліфікації, планове навчання у навчальному закладі та самостійне навчання.

Останній напрям є вкрай важливим та перспективним. Але для його реалізації потрібні сучасні посібники, в яких не тільки розглядалися б дидактичні, методичні, виховні аспекти навчання, а були представлені матеріали, що дали б змогу педагогам ПТНЗ успішно долати професійні труднощі та адекватно діяти в критичних педагогічних ситуаціях, ефективно управляючи своїм психічним станом.

Мета статті – розроблення пропозицій щодо підвищення рівня компетентності педагога ПТНЗ з управління психічним станом, посилення його емоційної стійкості.

Виклад основного матеріалу. Емоційна стійкість особистості має велике значення як в цілому для ефективного використання нею власних ресурсів (у навчанні та трудовій діяльності), так і для прийняття оптимальних, виважених рішень. Саме ця характеристика (вимога) вкрай важлива для кожної людини, особливо для педагогів, які управляють навчально-виховним процесом.

Її важливість обґрунтував психолог Гарвардського університету Даніель Гоулмен у своїй книзі «Емоційний інтелект» (1998 р.), що набула надзвичайної популярності у США та всьому світі. Роботи цього вченого були проривом у вивченні ефективності використання людських ресурсів. І саме тому інтелектуальний коефіцієнт (IQ), що служив мірилом здатності людини виконувати ту чи іншу роботу, зараз починає поступатися місцем коефіцієнтові емоційного інтелекту (EQ), що характеризує ступінь емоційного розвитку людини. В цілому, емоційний інтелект (його показник

EQ) означає спроможність особистості управляти своїм емоційним станом [8, 33].

З метою оцінки впливу EQ на ефективність науково-дослідницької діяльності, на прохання Центра досліджень в галузі високих технологій (США), Д. Гоулмен провів тестування серед своїх фахівців. Результати показали, що кращими науковими співробітниками є не ті, у кого найвищий коефіцієнт IQ або престижний диплом. «Навпаки, – зробив висновок Гоулмен, – це ті люди, які завдяки своїм особистим якостям домоглися успіху на переломних етапах. Коли вони стикаються з проблемою і просять допомоги для її вирішення, вони одразу одержують її». Іншим на їхньому місці довелося б чекати відповіді кілька днів [9, с. 4]. Таким чином, коефіцієнт EQ стає важливим показником ефективної діяльності фахівців, включаючи педагогів ПТО.

Цей висновок підтверджується матеріалами психологічного вивчення офіцерів-кандидатів (їхня діяльність пов'язана також з великим психологічним навантаженням) на керівні посади [9, с. 7].

Аналіз цих матеріалів свідчить про певні негативні якості, що ускладнюють службову діяльність кандидатів, а саме:

- підвищений рівень тривожності;
- невпевненість у своїх силах;
- знижені лідерські якості.

Саме з цієї причини 69% офіцерів-кандидатів на керівні посади надано рекомендації стосовно розвитку навичок управління емоційним станом та підвищення стресостійкості.

Звичайно, можна припустити, що подібна ситуація має місце і серед цивільних керівників, а також педагогів.

Ця гіпотеза була перевірена при проведенні соціологічного дослідження, в якому взяли участь педагоги ННЦ ПТО НАПН України в 2013 р.

У результаті проведених досліджень встановлено, що:

- 10% педагогів мають високу емоційну стійкість;
- 45% педагогів мають достатню емоційну стійкість;
- 45% педагогів мають низький рівень емоційної стійкості.

Низький рівень емоційної стійкості педагогів призводить до істотних негативних наслідків:

невміння адекватно діяти в критичних педагогічних ситуаціях, що негативно впливає на якість навчально-виховного процесу;

- погіршення взаємовідносин з учнями;
- виникнення стресів та професійне вигорання педагогів.

Звичайно, на емоційний стан педагогів ПТНЗ впливає багато чинників. Одним з важливих є ступінь гуманізації навчально-виховного процесу в ПТНЗ, відносини між його суб'єктами. Як свідчать результати проведеного соціологічного дослідження, тільки 48% учнів вважають своїх педагогів старшими товаришами. Такий показник недостатній для створення нормального психологічного клімату на заняттях.

Хоч це лише попередні дані, але отримані результати дають підставу зробити висновок про необхідність організації спеціальної підготовки для фахівців – управлінців та педагогів – з метою формування у них навичок управління своїм психічним станом, позитивного мислення, уміння діяти в критичних ситуаціях, а також оцінювання своєї емоційної стійкості.

Такий висновок зумовлений тим, що основна психологічна проблема в діяльності педагога – це періодично виникаючий стан напруженості, пов'язаний з необхідністю внутрішнього налаштування на необхідне поведіння, мобілізації всіх сил на активні та доцільні дії. І якщо педагог не може керувати своїм психічним станом і адекватно діяти в критичних ситуаціях, це вкрай негативно позначається на якості навчально-виховного процесу та встановленню гуманних взаємовідносин між педагогами й учнями.

Психологічні труднощі виникають як у молодих викладачів, так і в досвідчених педагогів. Аналізуючи роботу молодого викладача (який тільки починає адаптуватися до нових умов діяльності), можна виділити кілька особливостей: постановка грандіозних цілей, висування незмінних вимог; податливість; висока відповідальність, прагнення усе робити добре; недостатньо адекватна оцінка себе і учнів. Перед ним постійно стоїть питання: «Чи зможу Я?» [10, с. 136].

Унаслідок невідповідності між бажаним і дійсним у молодих викладачів частіше виникає психологічна напруга та важко керовані емоційні стани. Але молоді фахівці мають й позитивні сторони, зокрема: спілкування з учнями має більш партнерський характер, вони більш щирі, уважніше ставляться до проблем учнів. Проте якщо його погляди не збігаються з поглядами учнів, молодий викладач менше схильний до компромісів, ніж досвідчений.

Контрастність – одна з основних рис діяльності молодого викладача. Згідно з опитуваннями, лише 7% молодих викладачів вважають, що без проблем включилися в діяльність. Причиною цього є кардинальна зміна ролі зі студента на викладача. 45% молодих викладачів скаржаться, що їм не даються контакти з учнями. У молодих фахівців яскраво виражена потреба в підтримці й схваленні, зумовлена непевністю у своїх силах. Їх особливо пригнічують ситуації, коли, як їм здається, вони можуть виявити власну професійну неспроможність. У разі конфлікту вони прагнуть придушити його розвиток будь-якими, часто навіть неконструктивними способами.

Етап професійної зрілості викладачів характеризується підйомом творчих здібностей, незаспокоєністю, та у той же час усвідомленням розриву між мрією й дійсністю, певною втратою інтересу до нового, тяжінням до штампів. Через 10–15 років після початку роботи з'являється ймовірність виникнення педагогічних криз, що виявляються у втраті радості від виконаної роботи; захопленість і натхнення змінюються механізмом майстерності, незадоволеністю своєю працею.

Щоденна робота педагога є досить великим навантаженням на психіку, тому що увесь час перед ним стоять нові і складні задачі, без достатнього

часу на обмірковування або розрахунку найбільш удалого рішення. Мабуть тому, майже третина педагогів вважає навчання стресовим заняттям, що призводить до апатії, депресії, песимізму, хвороб, «професійного вигорання» [10, с. 137].

Майже у кожного викладача виникають ситуації, зустріч із якими або їх очікування несе сильне емоційне напруження, якого він прагне уникнути.

До 80% педагогів перебувають у досить напруженому стані, що вкрай негативно впливає на їхнє здоров'я, відносини з учнями, ефективність навчально-виховного процесу [11, с. 4].

Психологи зазначають, що на кожному уроці виникає від 25 до 150 ситуацій психологічної несумісності педагогів і учнів.

За даними всесвітньої психіатричної спілки, майже у кожного педагога трапляються психічні розлади та моральні виснаження.

Саме тому педагогічна професія є однією з найемпатичніших професій, для якої діє принцип «світяти іншим – згораєш сам». Справді, за опікуванням проблемами підростаючого покоління у представників цієї професії може просто не вистачити сил та часу на власне життя. А перевантаження психіки трапляється часто і педагоги змушені його долати.

При цьому стратегія психологічного захисту має такий характер: 50% педагогів – миролюбство, 42% – уникання і тільки 8% здатні до адекватних дій. Причиною є невпевненість у собі, недостатня психологічна культура (емоційна стійкість) [12, с. 50].

Напружений психічний стан педагога, певним чином, відображає і загальну ситуацію в світі. Так, ХХІ ст. психологи, психіатри характеризують, як століття тривоги [10, с. 111].

Отже, особливості (труднощі) педагогічної діяльності призводять до виникнення у викладачів напруженого стану, від якого «крок до стресу», що негативно впливає як на їхню діяльність, так і на здоров'я.

Ситуація ускладнюється тим, що філософія сучасного виховання й навчання багато уваги приділяє невдачі учня як такий, що межує з педагогікою насилля, і тому істотно ускладнює процес утворення та зберігання оптимістичних рис, позитивної Я-концепції особистості, більш того – сприяє виникненню в учнів песимізму, страху перед навчанням.

Страх перед навчальним закладом має близько 40% учнів (постійний страх покарання – що може бути шкідливіше для розвитку особистості), в них переважають негативні емоції [13, с. 7]. Певним чином, така ж ситуація має місце і в ПТНЗ. Так, за результатами соціологічних досліджень, близько 50% учнів бояться припустити в навчанні помилку.

Розуміючи цю проблему, відомі науковці Г. Балл, С. Гончаренко, І. Бех, І. Зязюн, О. Олексюк, О. Пехота, В. Семиченко в своїх останніх дослідженнях акцентують увагу на розвиток у процесі професійної підготовки педагога рефлексії, емоційної стійкості, оптимізму, толерантності тощо. Саме ці якості виступають передумовами успішної педагогічної діяльності щодо рефлексивного керування діяльністю учнів з метою їх навчання, виховання і особистого розвитку, чинниками стимуляції зростання

професіоналізму і майстерності. Але у багатьох педагогів вони розвинені слабо.

Проте аналіз численних посібників, присвячених професійному зростові викладачів ПТО, свідчить про відсутність у них матеріалів про формування компетентності щодо управління своїм психічним станом, особливо в критичних ситуаціях.

Саме тому важливий пошук напрямів професійного вдосконалення педагогів, що сприяли б подоланню цієї проблеми, а також розроблення навчальних посібників, присвячених підвищенню їхньої професійної компетентності щодо посилення емоційної стійкості та управління психічним станом.

Проведені дослідження свідчать, що до таких напрямів апіорно можна зарахувати такі:

- адаптація до професійної діяльності;
- формування мотивації до педагогічної діяльності;
- створення ситуації успіху в навчанні;
- технологія управління навчально-виховним процесом при небажаній поведінці учнів;
- подолання педагогічних конфліктів;
- подолання негативних педагогічних стереотипів;
- протидія виникненню стресів;
- технологія ефективного зауваження;
- професійне самовдосконалення.

Висновки. 1. Установлено, що в професійному саморозвитку педагогів чільне місце посідає підвищення компетентності з управління психічним станом, посилення емоційної стійкості. Саме ця характеристика вкрай важлива для педагогів ПТО.

2. У результаті проведених досліджень виявлено, що майже 45% педагогів ПТО мають низький рівень емоційної стійкості, що негативно впливає на якість навчально-виховного процесу.

3. З метою підвищення професійної компетентності педагогів (її психологічної складової) доцільно:

- періодично оцінювати емоційну стійкість педагогів та надавати їм в разі необхідності професійну допомогу щодо її підвищення;
- формувати у педагогів навички управління власним психічним станом;
- розробити навчальний посібник, що сприяв би підвищенню адекватності дій педагога в критичних ситуаціях навчально-виховного процесу закладів ПТО.

Література

1. *Торба Ю. І.* Педагогічна підготовка викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ у системі післядипломної освіти: навч.-метод. посіб. – Донецьк: ДПОПП, 2005. – 420 с.
2. *Ситніков О. П.* Підвищення кваліфікації педагогів закладів профтехосвіти – запорука якості освітнього процесу / Проф. освіта: наук.-

метод. вісник. – 2011. – №1/2 (36–37). Вид-ня наук.-метод. центру проф.-тех. освіти та підвищення кваліфікації інж.-пед. працівників у Хмельницькій обл.

3. *Абашикіна Н. В.* Професійні якості вчителів та вихователів в оцінці німецьких педагогів ХХ століття // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. праць. – К., 2003. – С. 471–478.

4. *Линвинюк Л.* Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів з низьким рівнем самооцінки /Л. Линвинюк // Рідна школа. – 2004. – №11. – С.31–33.

5. Проектування професійного навчання у закладах ПТО: монографія. /МОН України, НАПН України, Хмельницький нац. ун-т; авт.: Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн та ін. – К.; Хмельницький, 2010. – 335 с.

6. Філософія педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Ін-т пед. освіти дорослих АПН України; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського / редкол.: Н. Г. Ничкало (голова) та ін. – К.; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 380 с.

7. *Коломійчук С. Б.* Управління процесом зростання професійної майстерності педагога // Проф. освіта: наук.-метод. вісник. – 2011. – №1/2.

8. *Калошин В. Ф.* Емоційний інтелект – важливий показник ефективної діяльності управлінця. / В. Ф. Калошин // Вісник держ. служби. – 2008. – №1. – С. 32–42.

9. *Калошин В. Ф.* Емоційний інтелект: сутність, необхідність, підхід до визначення / В. Ф. Калошин // Управління школою. – 2007. – №33. – С. 2–17.

10. *Павлютенков Є. М., Крижко В. В., Калошин В.Ф.* Конфлікти: сутність і подолання / Є. М. Павлютенков, В. В. Крижко, В. Ф. Калошин // Стрес у пед. діяльності. – Х.: Видавн. група «Основа», 2003. – 224 с.

11. *Калошин В. Ф.* Адаптація молодого вчителя. – К.: ТОВ «Редакція загальнопедагогічних газет», 2012. – 128 с.

12. *Калошин В. Ф.* Психічне здоров'я школярів: сутність, проблеми, збереження / В. Ф. Калошин // Управління школою. – 2013. – №16–18. – С.48–58.

13. *Калошин В. Ф.* Педагогіка успіху: стратегія радісного навчання / В. Ф. Калошин // Управління школою. – 2013. – №31/32. – С.1–127.

Реферат

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Владимир Калошин

Педагогическая профессия – одна из профессий, для которой действует принцип «светя другим – сгораешь сам». Перегрузка психики случается часто и педагогам приходится от нее защищаться.

По данным всемирного психиатрического союза, почти у каждого педагога случаются психические расстройства и моральные истощения.

До 80% педагогов находится в довольно напряженном психическом состоянии, которое крайне отрицательно влияет на их здоровье, отношения с учениками, эффективность учебно-воспитательного процесса. Именно поэтому эмоциональная стойкость педагога является важным показателем его профессиональной пригодности. Результаты проведенных исследований свидетельствуют, что 10% педагогов имеют высокую эмоциональную стойкость, 45% – достаточную, 45% – низкий уровень эмоциональной стойкости.

Низкий уровень эмоциональной стойкости педагогов приводит к существенным отрицательным последствиям как в жизнедеятельности субъектов учебно-воспитательного процесса, так и его качества.

Полученные результаты дают основание сделать вывод о необходимости организации специальной подготовки педагогов с целью формирования у них навыков управления своим психическим состоянием, положительного мышления, умения действовать в критических ситуациях, а также оценки их эмоциональной стойкости.

Анализ учебных пособий, которые касаются профессионального роста педагогов учебных заведений профессионально-технического образования, свидетельствует об отсутствии в них необходимых материалов о формировании компетентности относительно управления своим психическим состоянием, особенно в критических ситуациях.

Именно поэтому столь важен поиск направлений профессионального усовершенствования преподавателей и мастеров производственного обучения, которые оказывали бы содействие решению этой проблемы.

Проведенные исследования свидетельствуют, что к ним априорно можно отнести следующие:

- адаптация педагога к профессиональной деятельности;
- формирование у педагога мотивации к педагогической деятельности;
- формирование привычек адекватно действовать в критических педагогических ситуациях, управлять психическим состоянием;
- профессиональное самосовершенствование относительно повышения эмоциональной стойкости.

Ключевые слова: эмоциональная стойкость, эмоциональный интеллект, профессиональная компетентность.

Abstract

PROFESSIONAL COMPETENCE OF SCHOOL TEACHERS: ESSENTIAL ASPECT

Volodymyr Kaloshin

Ph.D. in Engineering Sciences, Associate
Professor, Senior research fellow, of the

Teaching profession is one of the professions for which there is a principle of «shining to others you burn yourself». Mental overload occurs frequently, and teachers have to be resistant to it.

According to the World Psychiatric Union, almost every teacher is exposed to mental disorders and mental exhaustion.

Up to 80% of teachers are in a fairly strain state that negatively affects their health, relationships with students, and effectiveness of educational process.

That is why teacher's emotional stability is an important indicator of his professional life. The studies show that 10% of teachers have high emotional stability, 45% – medium, 45% – the lowest level of emotional stability.

This level of teachers' emotional stability leads to significant negative consequences both in the life of people involved in educational process and its quality.

The results obtained give reason to make conclusion as to the need of organizing special training for teachers in order to develop their skills aimed at managing their mental state, positive thinking, ability to act in critical situations, and assessing their emotional stability

Analysis of textbooks related to professional development of vocational school teachers shows a lack of materials concerning formation of competence to manage their mental state, especially in critical situations.

So it is important to find areas of professional development for teachers and production training foremen that would contribute to solving these problems.

Our studies show that these problems are as follows:

adaptation of a teacher to the professional activity,

formation of a teacher's motivation to teaching activity,

formation of the skills to act adequately in critical pedagogical situations, to manage mental state,

professional self-improvement to enhance emotional stability.

Key words: *emotional stability, emotional intelligence, professional competence.*

References

1. *Torba Yu. I.* Pedahohichna pidhotovka vykladachiv i maistriv vyrobnychoho navchannia PTNZ u systemi pislidyplomnoyi osvity (Pedagogical preparation of VET schools' teachers and coaches for production training in a system of postgraduate education). – Donetsk, 2005. – 420 p.

2. *Sytnikov O. P.* Pidvyshchennia kvalifikatsiyi pedahohiv zakladiv proftekhosvity – zaporuka yakosti osvitnioho protsesu (Professional development of vocational schools teachers as guarantee for educational process quality // Prof. osvita. – 2011. – Issue 1/2 (36–37).

3. *Abashkina N. V.* Profesiini yakosti vchyteliv ta vykhovateliv v otsintsi nimetskykh pedahohiv XX stolittia (Professional qualities of teachers and educators evaluated by German pedagogues of the XX century) // *Pedahohika i psykholohiya prof. osvity: rezultaty doslidzhen i perspektyvy.* – Kyiv, 2003. – P. 471–478.

4. *Lyvyniuk L.* Pedahohichne stymuliuvania profesiinoho zrostannia vchyteliv z nyzkym rivnem samootsinky (Pedagogical incentive for professional growth of teachers having low self-rating level) // *Ridna shkola.* – 2004. – Issue 11. – P. 31–33.

5. Proektuvannia profesiinoho navchannia u zakladakh PTO: monohrafiya (Vocational training planning at vocational schools: monograph). – Kyiv; Khmelnytsky, 2010. – 335 p.

6. Filosofiya pedahohichnoyi maisternosti (Philosophy of pedagogical skill). Kyiv; Vinnytsia, 2008. – 380 p.

7. *Kolomiychuk S. B.* Upravlinnia protsesom zrostannia profesiynoyi maisternosti pedahoha (165–170) (Teacher's professional skill growth management (165–170) // *Prof. osvita: nauk.-metod. Visnyk.* – 2001. – Issue 1/2.

8. *Kaloshyn V. F.* Emotsiinyi intelekt – vazhlyvyi pokaznyk efektyvnoyi diyalnosti upravlintsia (Emotional intelligence as a major indicator of manager's efficient performance) // *Visnyk derzh. sluzhby.* – 2008. – Issue 1. – P. 32–42.

9. *Kaloshyn V. F.* Emotsiinyi intelekt: sutnist, neobkhdnist, pidkhdid do vyznachennia (Emotional intelligence: essence, necessity, approach to definition) // *Upravlinnia shkoloyu.* – 2007. – Issue 33. – P. 2–17.

10. *Pavliutenkov E. M., Kryzhko V. V., Kaloshyn V. F.* Konflikty: sutnist i podolannia (Conflicts: nature and overcoming). – Kharkiv, 2003. – 224 p.

11. *Kaloshyn V. F.* Adaptatsiya molodoho vchytelia (Adaptation of a young teacher). – Kyiv, 2012. – 128 p.

12. *Kaloshyn V. F.* Psykhichne zdoroviya shkoliariv: sutnist, problem, zberezhennia (Mental health of pupils: nature, problems, preservation) // *Upravlinnia shkoloyu.* – 2013. – Issue 16–18. – P. 48–58.

13. *Kaloshyn V. F.* Pedahohika uspikhu: stratehiya radisnoho navchannia. Chastyna 1 (Pedagogy of success: joyful training strategy. Part 1). *Upravlinnia shkoloyu.* – 2013. – Issue 31–32. – P. 1–127.